

GENOCIDA

- genocida jako zločin všech zločinů
- původně subkategorie zločinů proti lidskosti (srovnej např. čl. 6 písm. c) Statutu Norimberského tribunálu) - Mezinárodní vojenský tribunál v souvislosti s genocidou Židů (*šoa*) v průběhu 2. světové války hovoří o zločinu perzekuce, v obžalobě však lze termín genocida nalézt
- v roce 1948 přijata *Úmluva o potlačování a trestání zločinu genocidia*, jejímž duchovním otcem byl Rafael Lemkin, tvůrce neologismu genocida (z řeckého *genos* a latinského *caedere*)
- čl. II Úmluvy je pravidlem obecného mezinárodního práva, součástí *ius cogens*

Čl. 2

V této Úmluvě se genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, ethnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

- a) usmrcení příslušníků takové skupiny;
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny;
- c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení;
- d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí;
- e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.

- Zakládá Úmluva vedle odpovědnosti jednotlivce rovněž odpovědnost státu? V jakém směru?

STRUKTURA ZLOČINU

a) objekt – právo národů, národností, všech ras a etnik lidského rodu a náboženských skupin na existenci, objektem je zároveň právo na život a svobodný rozvoj osobnosti, předmětem útoku je tzv. **chráněná skupina**, výčet je taxativní, nezahrnuje politickou či kulturní skupinu (Lemkin), jedná se o národnostní, ethnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu, příslušnost je dána objektivně (narozením), skupinu nelze vymezit pouze negativně (spor *Bosna a Hercegovina proti Srbsku a Černé Hoře*)

příslušnost ke skupině

(i) **objektivní** – společné zvyky, společný jazyk, fyzické znaky

(ii) **subjektivní** – sebeidentifikace, identifikace ostatními

Akayesu – objektivní přístup, chráněnou skupinou je každá „stabilní skupina“, problém z hlediska *nullum crimen sine lege*

Kayishema a Ruzindana – kombinace objektivního a subjektivního přístupu (dle Mezinárodní vyšetřovací komise pro Darfur součást obyčejového mezinárodního práva)

Jelišič – subjektivní faktor je rozhodující

- Může být genocidou i vražda jediného člena chráněné skupiny? Srovnej případ Akayesu
- Může stát na vnitrostátní úrovni rozšiřovat skutkovou podstatu genocidy poskytováním ochrany např. kulturním, politickým skupinám, nebo dokonce skupinám utvořeným dle kritéria sexuální orientace?

Chráněna je nejenom skupina jako celek (*in whole*), ale rovněž její část (*in part*) – srovnej rozsudek Mezinárodního soudního dvora v kauze *Bosna a Hercegovina proti Srbsku a Černé Hoře*, para. 198,199, 200.

- Mezinárodní soudní dvůr judikoval, že útok musí směřovat proti podstatné části skupiny

b) objektivní stránka

(i) usmrcení – nutno vykládat jako vraždu, tj. úmyslné způsobení smrti (Akayesu)

(ii) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch – újma nemusí být trvalá či nevratná (Akayesu), nicméně musí obnášet značnou a dlouhodobou nevýhodu z hlediska schopnosti vést normální konstruktivní život (Krstič)

(iii) úmyslné uvedení do životních podmínek, které mají přivodit úplné nebo částečné fyzické zničení skupiny – opatření způsobující pomalou smrt (*slow death measures*), např. upírání základních životních potřeb (voda, jídlo, přístřeší, léky a lékařská péče), podřizování nuceným pracím

(iv) přijímání opatření směřujících k zabránění rození dětí – sterilizace, kontrola porodů, separace mužů a žen, zákaz sňatků, nebo i znásilnění (Akayesu)

(v) násilné převádění dětí – trvalost, forma kulturní genocidy

- Lze etnické čistky (*ethnic cleansing*) známé zejména z války v bývalé Jugoslávii označit za genocidu?
- Je součástí objektivní stránky rovněž systémový (kontextuální) požadavek, tj. existence kolektivní genocidní politiky? Srovnej případ Jelašič, Al-Bashir, případně stanovisko, které zastává A. Cassese

c) **subjektivní stránka** – výše uvedená objektivní stránka musí být naplněna úmyslně a vědomě (srovnej čl. 30 Statutu MTS), navíc musí přistoupit tzv. speciální úmysl (*dolus specialis*) vyjádřený jako úmysl zničit úplně nebo částečně chráněnou skupinu jako takovou, jedná se o úmysl přímý vylučující jiné formy zavinění (Akayesu)

- depersonalizace oběti – jednotlivec se stává obětí zločinu nikoliv pro své osobní vlastnosti, ale kvůli příslušnosti ke skupině

- část skupiny je možno vymezit kvantitativně i kvalitativně
  - některé formy odpovědnosti za genocidu specifický úmysl nevyžadují, jedná se o napomáhání (*aiding and abetting*), rozšířený společný zločinný podnik (JCE III) a odpovědnost nadřízeného – srovnej případy Krstič, Brdanin a Blagojevič a Jokič
- dokazování genocidního úmyslu je velmi komplikované, *ad hoc* tribunály jej dovozují z řady skutkových okolností
- indikátorem může být např. kontextuální prvek (jednání v rámci plánu spáchat genocidu), který se dokazuje počtem obětí, výběrem obětí, dalšími protiprávními činy, které nemusí spadat pod skutkovou podstatu zločinu genocidia (např. ničení kulturních objektů) - Jelišič
  - kontext sám o sobě však není dostatečný (Krstič), je nutno zohlednit konkrétní jednání u každého obviněného (Kayashema a Ruzindana)

PODŇECOVÁNÍ KE SPÁCHÁNÍ GENOCIDY (*incitement*)

- jedná se o samostatný zločin, nikoliv o formu odpovědnosti
- jedná se o předčasně dokonáný zločin (*inchoate crime*), k následnému spáchání genocidy nemusí dojít
- podněcování musí být **přímé** (zřejmé, nikoliv nutně explicitní) a **veřejné** (učiněné na veřejném místě nebo učiněné veřejným sdělovacím prostředkem), podněcování není individualizované, směřuje k širokému auditoriu
- vyžaduje se úmysl přímo navádět ostatní ke spáchání genocidy, u pachatele se vyžaduje rovněž *dolus specialis*
- nejznámější případ – ICTR – tzv. mediální případ (Nahimana) – *Radio Télévision Libre des Miller Collines*

SPOLČENÍ KE SPÁCHÁNÍ GENOCIDY (*conspiracy*)

- spolčení představuje trestnou činnost typickou pro země common law, v mezinárodním právu existuje pouze ve vztahu ke zločinu genocidy, jedná se o samostatný zločin
- dohoda dvou nebo více osob spáchat zločin genocidy (Musema)
- vyžaduje se *dolus specialis*
- předčasně dokonáný zločin podle mezinárodního práva, spolčení je trestné bez ohledu na dokonání genocidy

POKUS GENOCIDY (*attempt*)

- na mezinárodní úrovni neaplikován, obsažen ve statutech *ad hoc* tribunálů, Statut Mezinárodního trestního soudu obsahuje obecnou úpravu pokusu, která se vyznačuje nedostatkem dokonání (jedná se o inchoátní zločin) vzhledem k okolnostem nezávislým

na úmyslu pachatele, pachateli je za určitých okolností garantována beztrestnost (konečné a dobrovolné upuštění od jednání směřujícího k dokonání zločinu)

ÚČASTENSTVÍ NA SPÁCHÁNÍ GENOCIDY (*complicity*)

- blízkost s napomáháním (*aiding and abetting*), jakákoliv pomoc či podpora, které má podstatný vliv na spáchání zločinu genocidy (Semanza), může mít i povahu psychické pomoci, nemusí být z hlediska spáchání genocidy *conditio sine qua non*
- v judikatuře *ad hoc* tribunálů řešen vztah k obecným ustanovením o individuální trestní odpovědnosti – srovnej případ Krstič, ve Statutu Mezinárodního trestního soudu výslovná úprava účastenství na genocidě chybí
- k trestnosti účastníka se vyžaduje spáchání genocidy (akcesorický charakter), nevyžaduje se však, aby se pachatel s účastníkem vzájemně znali
- z hlediska zavinění se nevyžaduje *dolus specialis* (Semanza, Akayesu)